

Asia: VN/7491/2024

Vanhojen metsien kriteerit Suomessa

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Vanhojen metsien kriteerit Suomessa

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/7491/2024

Lausunto 5.8.2024

Luonnonmetsätyöryhmä / Risto Sulkava, biologi FT, metsäluontoasiantuntija

Luonnonmetsätyöryhmä on kommentoinut, antanut palautetta ja etenkin tuonut myös oma-aloitteisesti ja etukäteen tähän vanhojen metsien suojeluun tähtäävään prosessiin tietotaitoa, joka perustuu erittäin laajaan ja monipuoliseen maastossa testattuun tietoon ja osaamiseen. Nimenomaan tietoa prosessista on puuttunut. Tarjottua osaamista ja maanlaajuisesti parasta maastotietämystä valtionmetsien todellisuudesta, ei ole haluttu ottaa kriteeriprosessia sotkemaan. Tästä johtuen pidämme tämän lausunnon melko lyhyenä, eikä tässä kerrata taustoineen kaikkia jo aiemmin esille tuotuja asioita. Muistutamme myös, että maan parhaista alan tutkijoista koostuneen ryhmän vetoomuksesta (Tutkijavetoamus 27.6.2024), jossa keskeiset ongelmat tuotiin myös esille. Näitäkään ei viranomaisprosessissa huomioitu, eli tieteellistä tietoa ei todellakaan ole näiden kriteerien keksimisessä käytetty.

Tavoite

EU:n biodiversiteettistrategian tavoite on selkeä; pysäyttää luontokato. Suomen tulee vastata tavoitteeseen. Metsäluonnon osalta vanhojen metsien kriteerit ovat yksi tärkeä osa. Toinen osa on luonnontilaisten metsien suojelu – sen kanssa näillä kriteereillä ei ole mitään tekemistä. Suomen(kin) on suojeltava sekä vanhat että luonnontilaiset metsät. Luonnontilaisten metsien osalta käytetään

FAO:n kriteeriä, joka sekään ei vaadi metsältä koskemattomuutta, vaan ainoastaan riittävää määrää luonnonmetsän piirteitä. Nyt kuitenkin vanhanmetsän kriteerien pohjaksi on haettu tavanomaista luonnontilaista metsää koskemattomamman metsän piirteitä. Menettely ei ole tieteellisesti pätevä, eikä järkevä.

Luontokadon pysäyttämässä on kyse lajeista, luontotyypeistä ja geneettisestä monimuotoisuudesta: näiden vähenemisen pysäyttämistä. Siksi on hämmentävää, että vanhojen metsien kriteeristö ei ota huomioon ilmeisintä ja selkeintä asiaa: Jos metsässä elää elinvoimaisia populaatioita vanhoihin ja luonnontilaisiin metsiin sitoutunutta lajistoa, metsä väistämättä on joko vanha- tai luonnontilainen metsä! Jos vanhat metsät todella haluttaisiin suojella (kuten olemme sitoutuneet tekemään), pelkästään riittävä määrä ko. metsäkasvillisuusalueelle ominaista vanhanmetsänlajistoa olisi riittävä kriteeri vanhalle metsälle.

Kriteerit

Vanhan metsän rakennepiirteet on määritelty jo useita kertoja aiemmin. Kelvollisia kriteerejä on tehty esimerkiksi vanhojenmetsien suojeluohjelman, Natura-ohjelman, luonnonsuojelulain ja metsälain määrittelyissä sekä METSO-ohjelman luonnontieteellisissä valintaperusteissa. Nämä määritelmät ovat hyvin käyttökelpoisia ja yksinkertaisesti todennettavissa em. lajiston esiintymiskeinolla. Tiedetään, että mm. METSO-ohjelman valintaperusteilla suojellut alueet elättävät uhanalaista vanhanmetsän lajistoa – siis juuri sitä, jonka säilyttämiseksi lisäsuojelua tarvitaan – eli metsä on riittävän vanhaa ja riittävän luonnontilaisen kaltaista. Siksi myös Luonnonmetsätyöryhmä käytti METSO-alueella pääkriteerinään METSO I/II-kriteeriä todentaessaan rajaamiensa alueiden olevan vanhaa metsää. Sekä Luonnonmetsätyöryhmän käyttämät kriteerit että tulosten koosteet ovat olleet julkisesti saatavilla, ja kaikki neljän vuoden maastokartoituksissa todennetut rajausalueet on toimitettu aiemmin MMM:lle ja sitä kautta Metsähallitukselle. Nyt toimitettua aineistoa tutkitaan uudelleen maastotyönä MH:n toimesta, mutta eri kriteereillä (jotka lienevät tässä esitellyn kaltaisia, vaikka MH:n kriteerit ovatkin salaisia, eikä kukaan tutkija/muu metsäluontoammattilainen liene nähnyt kriteereitä tai niiden tulkintaohjetta – jos sellaisia edes on).

Tämän lausuntopyynnön kohteena ovat tehdyt ”uudet” kriteerit vanhoille metsille. Nämä kriteerit (tai tämä lausunto) eivät siis koske luonnontilaisia metsiä, joita ovat myös nuoret luonnontilaiset suksessiovaiheet, ja muut luontaisesti kehittyneet, esimerkiksi metsäpalon jälkeen syntyneet metsät.

Lausunnolla olevista vanhanmetsän kriteereistä nostettakoon esille seuraavat asiat kustakin kohdasta:

Ikä:

- Ikäkriteerien pohjalla on arvioita suojelualueiden luonnontilaisissa ja ympäristöstään poikkeavissa osissa. Ne kuvaavat luonnontilaisen tai sen kaltaisen metsän puiden ylä-valtapuuston

keski-ikä. Vanhanmetsän lajisto – jota siis tässä prosessissa oli tarkoitus säilyttää – ei ymmärrä käytettyjä ikärajoja. Esitetyt ikäraajat toimivat, jos on tarkoitus etsiä ja kairata metsän vanhin puuyksilö. Se kertoo aivan oikein, metsän olleen ainakin jonkin verran puustoinen ikänsä ajan. Kuitenkaan kriteeristöön kirjoitetussa muodossaan ikäraajat eivät edusta minkäänlaista vanhanmetsän määritelmään sopivaa rajaa.

- Kun esityksessä metsän ikänä puhutaan valtapuuston iästä, muutetaan vakiintunutta käytäntöä, jossa metsän ikänä on käytetty ylimpien valtapuiden keski-ikä. Valinta ei liene harkittu, vaan johtunee asiantuntemattomuudesta. Joka tapauksessa se laskee kunkin metsän ikää noin neljänneksellä, tai jopa enemmän.
- On myös hyvä myöntää, että kaikki nykyinen metsiköiden ikädata (ainakin sähköisessä muodossa oleva) on Suomessa täysin kelvotonta tutkimuskäyttöön – ikäaineistoissa on niin valtavia ja satunnaisia heittoja. Eikä ole oletettavissa, että meneillään olevassa maastokartoituksessa tilanne paranisi (tosin ohjeistus on siis salainen, joten varmuuden asiasta saa vasta kun kartoitus on ohi). On esimerkiksi tavallista, että luonnontilaisessa mäntyvaltaisessa metsässä on samankokoisia valtapuustoon kuuluvia puita, joista jotkut ovat 80-vuotiaita, toiset 300-vuotiaita. Iänmääritys kairaamalla tuottaa halutun tuloksen. Kumpi nyt on ohjeistettu kairaamaan; vanhimmalta näyttävä puu vai hyvännäköinen lisävaltapuustoon kuuluva tukkipuu?
- Paras olemassa oleva ikäkriteeri vanhalle metsälle on edelleen se, että metsä ylittää normaalin hakkuukypsyytiän. Tämä METSO-kriteeristön muotoilu toimii ja sitä osaavat lähes kaikki toimijat käyttää.

Kuollut puu (lahopuu):

- Lahopuumäärät vaihtelevat täysin luonnontilaisissakin metsissä lähes nolosta ylöspäin. Vanhaan metsään kertyy lahoavaa puuainesta paikasta riippuen, joko hyvin vähän tai jopa satoja kuutioita hehtaarille. Hidaskasvuinen ympäristö tuottaa erikoistuneelle lajistolle erittäin tärkeää hyvin tiheäsyistä, ”tiukkaa”, puuainesta. Kertyminen on toisinaan kuitenkin vähäistä, eivätkä esitetyt rajat välttämättä ylity koskaan. Sopivilla kosteilla lakialueilla jopa melko runsaskin lahoppuuntuotto häviää kunnan alle nopeasti. Lahopuumäärästä ei ole luotettavaa paikkatietodataa olemassa. Lahopuumäärien mittaaminen on osoittautunut etenkin metsäalan ammattilaisille vaikeaksi. Ei ole tiedossa, miten lahoppuunmittaus on ohjeistettu meneillään olevassa Metsähallituksen inventoinnissa.
- METSO-I-kriteeriluokan taso, tavallisimmin yli 10m³/ha, on edelleen paras ja selkein kriteeri vanhanmetsän lahoppuunmäärän minimitasoksi. Tästä ovat poikkeukset alaspäin luontotyypeissä, joissa lahoppuuta kertyy vain vähän, tai ylöspäin silloin kun kertymistä on paljon, toimivat edelleen.

Täydentävät kriteerit:

- Metsikön rakenteellinen monipuolisuus toimii, jos metsäalue on laaja. Kuitenkaan Suomea ei ole velvoitettu suojelemaan ainoastaan laajoja alueita, vaan kaikki vanhat metsät. Pieneltä metsältä ei voi vaatia kovin suurta rakenteellista vaihtelua, vaan esimerkiksi boreaalisen luonnonmetsän kriteeristön kaltainen puuston koon vaihtelu kolmessa eri kerroksessa on aivan riittävää.
- Indiaattorilajikohdassa on kummallisesti viitattu kansainväliseen uhanalaisluokitukseen. Suomessa on maailman parhaisiin kuuluva IUCN:n kriteeristöä noudattava

uhanalaisuusarviointijärjestelmä, joka käsittelee nimenomaan Suomen lajistoa. Lienee siis selvää, että lauseen täytyy tarkoittaa Suomen Punaista kirjaa! Nimenomaan suomalaisen lajiston luontokatoa ja Suomessa, vanhojen metsien suojelun pitää ehkäistä. Vaikka kansainvälisen luokittelun sarvikuonot toki tärkeitä ovatkin, ei niillä tieteellisessä mielessä ole Suomen metsälajiston suojelun kanssa tekemistä.

Poissulkevat kriteerit:

- Pinta-alavaatimus on absurdi tilanteessa, jossa vanhanmetsänlaikkuja on jäljellä äärimmäisen vähän. Jokainen laikku, jossa vanhanmetsän lajistoa on jäljelle, ylläpitää edes nykytilaa. Jos näitä pieniäkin vanhanmetsän laikkuja hävitetään, luontokato kiihtyy aivan varmasti! Nykymuodossaan tämä kriteeristö tulee kiihdyttämään metsälajiston sukupuuttoaaltoa Suomessa.
- Aktiivinen metsätalouskäyttö on äärimmäisen epäselvä termi, jota jo on tulkittu väärin; MH tulkitsee, että yksikin oja on tehnyt metsästä ei-luonnonmetsän. Kuitenkin Pohjois-Suomessa on runsaasti aikanaan oja-auralla läpivedettyjä korpia ja muita metsiä, jotka ovat puustoltaan kokonaan käsittelemättömiä – siis luonnontilaisia.

Vastaava on myös lannoitus. Suomessa ei liene montaakaan kolkkaa, jota ei olisi lannoitettu (tietoja on heikommin) ja loppujakin on ilman kautta kulkeutuva typpilaskeuma lannoittanut yhden-kolmen lannoituskerran edestä. Lannoitusta ei siis voi pitää minkäänlaisena poissulkevana kriteerinä.

Lisäkriteerinä kriteeristöön tulee lisätä ”unohtunut” EU-päätöksen mukainen buffer-zone-ajattelu. Puskurivyöhykkeitä ovat sellaiset vanhaan tai luonnontilaiseen metsään liittyvät metsät, joiden luontoarvot ovat selvästi keskimääräistä nopeammin kehittymässä luontoarvoiltaan merkittäviksi vanhoiksi metsiksi. Näin on jo valmiiksi menetelty Luonnonmetsätyöryhmän työssä, jossa rajauksiin otettiin mukaan METSO-II-luokan metsiä ja punaisen kirjan lajihavaintopaikkoja, jotka liittyivät suoraan kriteerit täyttävään vanhaan/luonnontilaiseen metsään – siis olivat sen puskurivyöhykettä. Samalla puskurivyöhyke voi yhdistää erillisiä vanhanmetsänlaikkuja tai laajentaa muuten pienialaista laadukasta luonnonmetsälaikkua ja näin varsinainen tavoite, luontokadon pysäyttäminen, tehostuu merkittävästi.

Toinen selvästi aktiivisesti unohdettu asia on se, että KAIKKI luonnontilaiset metsät on suojeltava. Näillä satumetsäkriteereillä ei ole mitään tekemistä FAO:n luonnontilaisen metsän kriteerien, eli luonnontilaisten metsien suojelun pohjana olevien kriteerien kanssa. Luonnontilaisia metsiä on Lapissa vähintään 100 000–150 000 hehtaaria (muualla vain vähän). Nämä kaikki pitää suojella pikaisesti, vaikka tämä nyt yritetäänkin unohtaa. Lisäkriteerinä tulee siis olla myös FAO:n luonnontilaisen metsän kriteerit (joiden pitäisi olla parhaillaan myös maastokartoituksen toisena perustana) ja jos ne täyttyvät, katsotaan lisäksi ympäröivät vanhanmetsänalueet ja puskuriksi sopivat lähellä vanhaa olevat metsät ja kokonaisuuksista muodostetaan lakisääteisiä suojelualueita.

Ajatus, että suojelu hoidettaisiin siirtämällä metsiä metsähallituksen omalla päätöksellä perustettaviksi (ja omalla päätöksellä purettavissa oleviksi) luontokohteiksi, on absurdi: Valtionmailta etsitään nyt kriteerit täyttäviä suojelukohteita mm. luontokohteilta, jota sitten

suojellaan luontokohteena. Eli mikään ei muutu. Metsän säilyminen ei ole vähääkään aiempaa varmempaa. Onko turhempaa työtä olemassa?

Yhteisvaikutus:

- Yhdessä ikä- ja kuolleen puun kriteerit nyt esitetyssä muodossaan tekevät esitellyistä kriteereistä satumetsäkriteerit – etsitään siis metsiä, joiden kaltaisia ei yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta ole olemassa! Läheskään kaikki parhaat ja uhanalaista lajistoa täynnä olevat suojelualueetkaan eivät sisällä esiteltyjä kriteereitä täyttäviä metsiä. Tässä muodossaan kriteerit ovat turhat.
- Inventointien suorittaminen nykytapaan, eli MH inventoi aiempien tutkimusten todentamia vanhanmetsänkohteita uudelleen, uusilla satumetsäkriteereillä, on valtion varojen väärinkäyttöä. Samalla valtionmaille jää kokonaan inventoimatta tuntematon määrä hankalasti löydettäviä kohteita, jotka eivät osuneet aiempien inventointien tutkimushaaviin. Tällaisia on varmasti ainakin karuissa mäntyvaltaisissa metsissä ja toisaalta kosteilla korpialueilla, sekä tietysti alueilla, joille ei esimerkiksi Luonnonmetsätyöryhmän maastotyössä päästy lainkaan (esim. puolustusvoimien alueet).

Yhteenveto

Lausunnolla olevan kriteeristön valmistelu on ollut poikkeuksellisen huonoa valmistelutyötä. Lopputulos on tarkoitukseensa kelvoton.

Sillä, että suojellaan uudelleen luontokohteita, erilaisia hakkaamattomuus-sopimusalueita ja muita valtion jo hakkuiden ulkopuolella olevia metsiä (kuten nyt on jo kahden hallituksen toimesta tehty), ei luontokatoa ratkota. Eikä ratkaisu lähene näillä kriteereilläkään. Vanhojenmetsien kriteeristön pitkään kestäneessä valmisteluprosessissa ekologia on korvautunut ideologialla. Näihin kriteereihin ei kannata palata.

Sen sijaan voidaan mainiosti ottaa esille aiemmat kriteerit; METSO-kriteerien luokat I ja II eteläisessä Suomessa ja boreaalisen luonnonmetsän kriteerit täydennettynä lahoppuujatkumon olemassaololla pohjoisempana. Kun näihin lisätään vanhanmetsän lajiston olemassaolo, on käsissä erittäin käyttökelpoiset ja yksinkertaiset kriteerit, joilla voi myös vastata varsinaiseen tavoitteeseen; luontokadon pysäyttämiseen. Ja itse asiassa kaikki em. asiat oli laadukkaasti aukikirjoitettu jo EU:n elokuussa 2021 julkaisemassa alkuperäisessä ohjeessa: “Old growth forest stands are generally considered to be stands in primary or secondary forests that have developed the structures and species normally associated with old primary forest of that type”, jota Luonnonmetsätyöryhmä tutkimuksessaan käytti. Tämän jälkeen Suomi aloitti viivyttelyn ja kriteerien vesityksen, jonka lopputuloksena ovat nyt lausunnolla olevat kelvottomat satumetsäkriteerit.

Sulkava Risto
Luonnonmetsätyöryhmä